

بسم الله الرحمن الرحيم

خلاصه مباحث اساسی کارشناسی ارشد

علوم جغرافیا

تهیه کننده:
اسمعیل دلیر

خلاصه مباحث اساسی کارشناسی ارشد علوم جغرافیا

تهیه کننده: اسمعیل دلیر

ناشر: کتاب جوانان

چاپ اول: ۱۳۸۴

تعداد: ۳۱۰۰

حروفچینی: پردازش

لیتوگرافی: پردازش

چاپ و صحافی: فرنو

قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال

حق چاپ محفوظ و متعلق به نشر پردازش است.

دلیر، اسمعیل

خلاصه مباحث اساسی کارشناسی ارشد علوم جغرافیا/ تهیه کننده اسمعیل دلیر. --

تهران: کتاب جوانان، ۱۳۸۴.

۲۹۶ ص.

ISBN: 964-92020-0-5: ۴۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۶۴-۹۲۰۲۰-۰-۵

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

۱. جغرافیا— راهنمای آموزشی (عالی). ۲. جغرافیا— آزمونها و تمرینها (عالی). ۳.

دانشگاهها و مدارس عالی— ایران— آزمونها. الف. عنوان.

۹۱۰/۷۶

خ ۸/د ۷۷۳

۸۴-۱۸۱۹۲ م

کتابخانه ملی ایران

نشر پردازش

تهران: میدان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری، بین فروردین و اردیبهشت پلاک ۲۴۴ و ۲۵۰

دورنگار: ۶۶۴۰۷۴۰۸

تلفن: ۶۶۴۱۱۲۱۹

فروشگاه مرکزی

تهران: میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت بعد از بازارچه کتاب پلاک ۲۲۷

تلفن ۶۶۴۸۰۳۶۰

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

بخش اول: جغرافیای شهری	۹
فصل اول - جغرافیای شهری و ابعاد اجتماعی و اقتصادی آن	۹
فصل دوم - سیر تکوینی جغرافیای شهری	۱۴
فصل سوم - شهر و مفاهیم شهری	۱۷
فصل چهارم - زندگی شهری در دوره های تاریخی	۲۴
فصل پنجم - مادرشهرها	۲۷
فصل ششم - منطقه بندی و مورفولوژی شهری	۳۴
فصل هفتم - وابستگی های فضایی و روابط شهر و روستا	۳۶
فصل هشتم - سیستم های شهری	۴۶
فصل نهم - تمرکز زدایی و سیستم سکونتگاهی	۶۲
فصل دهم - ساخت اکولوژی شهر	۶۶
بخش دوم: مبانی جغرافیای شهری	۶۸
فصل اول - ساخت شهر	۶۸
فصل دوم - طرح و برنامه ریزی شهری	۷۰
فصل سوم - شهر و زمین های آن	۷۲
فصل چهارم - جامعه شهری	۷۵
فصل پنجم - خصیصه های شهری در نواحی مختلف جغرافیایی	۷۶
فصل ششم - چهره و بافت شهرهای ایران	۷۷
بخش سوم: شهرشناسی	۷۸
فصل اول - تعاریف و دیدگاه های شهری	۷۸
فصل دوم - بررسی شهر در محدوده طبیعی و ناحیه ای و موقع و مقر جغرافیای شهری	۸۰
فصل سوم - طرح و نقشه و ساختار شهری	۸۱
فصل چهارم - بافت اکولوژیکی شهر	۸۳
فصل پنجم - توسعه و واژه شناسی ارگانیسم شهری	۸۴
فصل ششم - جمعیت شهری	۸۵
فصل هفتم - نقش و عملکرد شهر	۸۶
فصل هشتم - متابولیسم شهری	۸۸
فصل نهم - سیمای زندگی اجتماعی در شهر	۸۹
فصل دهم - حد متناسب شهری و تراکم آن	۹۰
فصل یازدهم - شهر و ناحیه	۹۱
فصل دوازدهم - شبکه شهری	۹۲
فصل سیزدهم - سلسله مراتب شهری	۹۳
فصل چهاردهم - مورفولوژی شهری	۹۴
بخش چهارم: تاریخ شهرنشینی و جغرافیای شهری ایران	۹۵
فصل اول - شهرنشینی در دوره های مختلف	۹۵
فصل دوم - خصوصیات فضای کالبدی، ساخت و بافت شهرهای قدیم	۹۷
فصل سوم - جغرافیای شهری در ایران	۹۹
بخش پنجم: شهرنشینی معاصر در ایران	۱۰۱
فصل اول - دوره اول شهرنشینی بطنی در ایران (شهرنشینی بطنی)	۱۰۲
فصل دوم - دوره دوم شهرنشینی در ایران (شهرنشینی سریع)	۱۰۴
بخش ششم: مبانی برنامه ریزی شهری	۱۰۶

۱۰۶	فصل اول - مفهوم شهر و شهرسازی
۱۰۷	فصل دوم - تحولات شهرنشینی
۱۰۸	فصل سوم - برنامه ریزی و انواع آن
۱۱۱	فصل چهارم - مطالعه کاربری زمین
۱۱۵	بخش هفتم: مباحث مضمونی برنامه ریزی منطقه‌ای
۱۱۵	فصل اول - برنامه ریزی
۱۱۷	فصل دوم - مناطق جغرافیایی و منطقه‌گرایی
۱۱۸	فصل سوم - نظریه‌های مکانی
۱۲۰	فصل چهارم - برنامه ریزی فضایی
۱۲۲	فصل پنجم - برنامه ریزی به اعتبار وسعت و سطوح
۱۲۳	فصل ششم - برنامه ریزی به اعتبار پوشش جغرافیایی و هدف
۱۲۶	فصل هفتم - آمایش سرزمینی
۱۲۷	فصل هشتم - برنامه ریزی منطقه در ایران
۱۳۰	بخش هشتم: ژئومورفولوژی (مباحث و ایران)
۱۳۰	فصل اول - سیستم فرسایش
۱۳۱	فصل دوم - سیستم فرسایش آب‌های جاری
۱۳۴	فصل سوم - سیستم فرسایش بادی
۱۳۶	فصل چهارم - سیستم فرسایش کارستی
۱۳۷	فصل پنجم - سیستم فرسایش یخچالی
۱۴۱	فصل ششم - سیستم فرسایش ساحلی
۱۴۳	فصل هفتم - سیستم فرسایش دامنه‌ای و دره‌ای
۱۴۵	فصل هشتم - سیستم فرسایش آتشفشانی
۱۴۶	فصل نهم - سیستم فرسایش جنگلی
۱۴۷	فصل دهم - سیستم فرسایش آنتروپوژنی
۱۴۸	فصل یازدهم - ژئومورفولوژی ایران
۱۵۳	بخش نهم: آب و هواشناسی (مباحث و ایران)
۱۵۳	فصل اول - مفهوم هواشناسی و آب و هواشناسی
۱۵۴	فصل دوم - سیر تحولات تاریخی آب و هواشناسی
۱۵۵	فصل سوم - انواع آب و هواشناسی
۱۵۷	فصل چهارم - تب‌های آب و هوایی
۱۵۸	فصل پنجم - ترکیبات اتمسفر
۱۵۹	فصل ششم - لایه‌های اتمسفر
۱۶۲	فصل هفتم - تابش خورشیدی
۱۶۵	فصل هشتم - عناصر اقلیمی
۱۷۴	فصل نهم - سیستم‌های سینوپتیک جو
۱۷۷	فصل دهم - طبقه‌بندی اقلیم‌های جهان
۱۸۰	فصل یازدهم - سیر تحولات اقلیم در دوران‌های گذشته زمین
۱۸۲	فصل دوازدهم - آب و هواشناسی ایران
۱۸۷	بخش دهم: هیدرولوژی و خاک‌شناسی (مباحث و ایران)
۱۸۷	فصل اول - مفهوم خاک
۱۸۸	فصل دوم - گروه‌های سه گانه خاک
۱۸۹	فصل سوم - تکامل خاک
۱۹۰	فصل چهارم - ساختمان خاک
۱۹۱	فصل پنجم - انواع تب خاک

۱۹۵	فصل ششم - رده‌بندی خاک
۱۹۷	فصل هفتم - رژیم آبی خاک
۱۹۸	فصل هشتم - فرسایش خاک
۱۹۹	فصل نهم - هوموس خاک
۲۰۱	فصل دهم - موجودات زنده خاک
۲۰۳	فصل یازدهم - اصلاح خاک
۲۰۳	فصل دوازدهم - بارش و تبخیر
۲۰۵	فصل سیزدهم - فرایند پس از بارش
۲۰۹	بخش یازدهم: جغرافیای روستایی و کوچ نشینی (مبانی و اپرلن)
۲۰۹	فصل اول - مفهوم ده
۲۱۰	فصل دوم - مفهوم روستا
۲۱۱	فصل سوم - تحولات تاریخی روستا
۲۱۳	فصل چهارم - جمعیت و موضوعات اجتماعی آن
۲۱۵	فصل پنجم - نظام اقتصادی روستا
۲۱۹	فصل ششم - اصلاحات ارضی
۲۲۲	فصل هفتم - برنامه ریزی روستایی
۲۲۵	فصل هشتم - جغرافیای کوچ نشینی
۲۳۰	بخش دوازدهم: فلسفه جغرافیا
۲۳۰	فصل اول - جغرافیا و سیر تکوینی آن
۲۳۵	فصل دوم - مفاهیم جغرافیای ناحیه‌ای
۲۳۸	فصل سوم - مفهوم فرهنگ در جغرافیا
۲۳۹	فصل چهارم - سهم عوامل محیط طبیعی و فرهنگ انسانی
۲۴۱	فصل پنجم - مفاهیم نو در فلسفه جغرافیا
۲۴۶	فصل ششم - جامعه انسانی و عوامل محیط طبیعی
۲۴۹	فصل هفتم - دیدگاه‌های نو در فلسفه جغرافیا
۲۵۴	بخش سیزدهم: جغرافیای انسانی (مبانی و اپرلن)
۲۵۴	فصل اول - مفاهیم و نظریات
۲۵۶	فصل دوم - تاریخ تحویل انسان
۲۵۸	فصل سوم - حرکات جمعیت
۲۶۰	فصل چهارم - مسایل مربوط به جمعیت
۲۶۳	فصل پنجم - سیر اندیشه در قلمرو جغرافیای انسانی
۲۶۵	تست‌های تکمیلی
۲۹۴	پاسخ‌نامه سؤالات تکمیلی
	فهرست منابع و مآخذ

تقدیم به پدر و مادرم

اکنون که با لطف و یاری یگانه هستی، تألیف مجموعه حاضر به پایان آمده بر خود واجب می‌دانم مراتب سپاس خالصانه خود را به پیشگاه فرد، فرد استادان محترم علوم جغرافیا بخصوص استاد فرزانه جناب آقای دکتر اصغر نظریان، که ضمن استفاده از تألیفات و تحقیقات، از راهنماییهای ارزنده آنها برخوردار بوده و در تدوین این اثر راهگشای مشکلات من بوده‌اند، تقدیم نمایم.

انسان زائیده محیط است و از زمانی که قدم به عرصه حیات گذاشت علم جغرافیا مفهوم خود را پیدا نمود. و از آن زمان تا به امروز به طور روزافزون به سمت تخصصی شدن حرکت کرده و تمام جنبه‌های زیستی بشر را تحت‌الشعاع خود قرار داده است. در حال حاضر در خارج از کشور این رشته دارای گرایش‌های گسترده‌ای است و نزدیک به پانزده گرایش را در بر گرفته است. با توجه به پیشرفتی که در زمینه این علم در ایران شاهد آن هستیم زمینه‌های ایجاد سایر گرایش‌های آن در جهت توسعه و کاربردی‌تر نمودن جغرافیا بیشتر فراهم شده است.

هدف اصلی این کتاب فراهم آوردن زمینه‌های مطالعاتی برای دانشجویانی است که امکان دسترسی به منابع امتحانی و کتاب‌های مرجع را نداشته و یا به دلیل عدم چاپ مجدد برخی کتب امکان تهیه آن را نداشته‌اند.

کتاب حاضر حاصل سه سال کار مفید بوده و از چهارده بخش که هر کدام موضوعات اساسی خاصی را پوشش می‌دهد، تشکیل شده است. برخی از بخش‌های آن تلخیصی از کتاب‌های موجود و برخی تألیفی از مطالب کتاب‌های جغرافیاست. مقایسه به عمل آمده بین محتوای کتاب و مجموعه سؤالات آزمون سراسری سال ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ حاکی از آن بوده که این کتاب بیش از ۹۰ درصد سؤالات یاد شده را تحت پوشش قرار داده است.

روی هم رفته این کتاب متشکل از چهل و سه منبع و مأخذ می‌باشد و می‌تواند به عنوان یک کتاب مرجع برای داوطلبان ورود به دوره کارشناسی ارشد مورد استفاده قرار گیرد.

مجموعه علوم جغرافیا دارای گرایش‌های مختلفی است که در ایران تعداد آنها به پنج گرایش می‌رسد که به استثناء گرایش GIS بقیه گرایش‌های آزمون کارشناسی ارشد جزء مجموعه علوم جغرافیا (کد ۱۱۰۲) قرار دارند و عبارتند از:

- ۱) جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری
- ۲) جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی
- ۳) جغرافیای طبیعی
- ۴) جغرافیای سیاسی

جدول ضرایب مواد امتحانی هریک از گرایش های جغرافیا برای ورود به دوره کارشناسی ارشد

ردیف	نام درس امتحانی	گرایش	برنامه ریزی شهری	برنامه ریزی روستایی	جغرافیای سیاسی	جغرافیای طبیعی
۱	زبان تخصصی		۲	۲	۲	۲
۲	فلسفه جغرافیا		۱	۱	۱	۱
۳	ژئومورفولوژی (مبانی و ایران)		-	-	۱	۲
۴	آب و هواشناسی (مبانی و ایران)		-	-	-	۲
۵	منابع آب و خاک (مبانی و ایران)		-	-	-	۲
۶	مبانی جغرافیای انسانی (شهر و روستا)		-	-	۲	۱
۷	جغرافیای شهری (مبانی و ایران)		۲	۲	-	-
۸	مبانی جغرافیای طبیعی		۱	۱	۱	-
۹	جغرافیای روستایی و کوچ نشینی (مبانی و ایران)		-	۲	-	-
۱۰	برنامه ریزی ناحیه ای و روستایی (مبانی و ایران)		۲	۲	-	-
۱۱	برنامه ریزی شهری (مبانی و ایران)		۲	-	-	-
۱۲	جغرافیای سیاسی (مبانی و ایران)		-	-	۲	-
۱۳	جغرافیای جمعیت (مبانی و ایران)		-	-	۱	-

وظیفه خود می دانم تشکر بی پایان خود را خدمت افرادی که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در تدوین این کتاب تشریک مساعی و بنده را یاری نموده اند، تقدیم کنم. همچنین از مسئولان انتشارات پردازش و همکارانشان که در ارایه شیوه های نوین آموزشی برای دانشجویان عزیز سعی و تلاش می کنند کمال تشکر و قدردانی به عمل می آورم. پیشاپیش از عنایتی که استادان و دانشجویان عزیز در این راستا نسبت به این جانب خواهند داشت سپاسگزارم و راهنمایی های آنها را از صمیم قلب پذیرا خواهم بود.

اسمعیل دلیر

فهرست منابع و مآخذ

* جغرافیای شهری (مبانی و ایران)

۱. شکونی، حسین - دیدگاههای نو در جغرافیای شهری - انتشارات سمت - ۱۳۷۳.
۲. فرید، بداده - جغرافیا و شهرشناسی - انتشارات دانشگاه تبریز - ۱۳۶۸.
۳. سلطانزاده، حسین - تاریخ شهر و شهرنشینی - انتشارات پیام نور - ۱۳۷۴.
۴. مجتهدی، احمد - شهرها و مسائل آن - انتشارات دانشگاه اصفهان - ۱۳۷۳.

* برنامه ریزی شهر (مبانی و ایران)

۱. رجانی، عبدالحمید - کاربرد تومورفولوژی در برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای - انتشارات دانشگاه تبریز - ۱۳۷۴.
۲. شیعه، اسماعیل - مقدمه‌ای بر برنامه ریزی شهری - انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران - ۱۳۷۶.
۳. مشهدی زاده، دهاقانی، ناصر - تحلیلی از ویژگی‌های برنامه ریزی شهری در ایران - انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران - ۱۳۷۶.

۴. صراف، مظفر - مبانی برنامه ریزی توسعه منطقه‌ای - انتشارات پیام، ۱۳۷۹.
۵. مجتهدزاده، غلامحسین - برنامه ریزی شهری در ایران - انتشارات پیام نور - ۱۳۷۷.
۶. حسامیان، فرخ - شهرنشینی معاصر در ایران - ۱۳۷۲.

* فلسفه و جغرافیای انسانی

۱. شکونی، حسین - اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا - انتشارات گیتاشناسی - ۱۳۷۷.
۲. شکونی، حسین - فلسفه جغرافیا - انتشارات گیتاشناسی - ۱۳۶۴.
۳. رودبی، کاظم - جغرافیای انسانی عمومی - انتشارات دانشگاه تهران - ۱۳۷۰.
۴. سهامی، سیروس - جغرافیای انسانی - انتشارات سمت - ۱۳۷۵.
۵. فرید، بداده - سیر اندیشه در قلمرو جغرافیای انسانی - انتشارات دانشگاه تبریز - ۱۳۷۴.

* جغرافیای روستایی و کوچ نشینی

۱. فشارکی، پریدخت - جغرافیای روستایی - انتشارات دانشگاه آزاد - ۱۳۷۳.
۲. مشیری، رحیم - کوچ نشینی - انتشارات سمت - ۱۳۷۲.
۳. صفی نژاد، جواد - بینه - انتشارات دانشگاه تهران - ۱۳۷۲.
۴. ازکیا، مصطفی - جامعه‌شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران - انتشارات سمت - ۱۳۷۳.
۵. مهدوی، مسعود - مقدمه‌ای بر جغرافیای روستایی - انتشارات سمت - ۱۳۷۷.

* برنامه ریزی ناحیه‌ای و روستایی

۱. آسایش، حسین - برنامه ریزی روستایی در ایران - انتشارات پیام نور - ۱۳۷۵.
۲. آسایش، حسین - اصول و روشهای برنامه ریزی روستایی - انتشارات پیام نور - ۱۳۷۴.

* ژئومورفولوژی (مبانی و ایران)

۱. محمودی، فرج الله - ژئومورفولوژی ساختمانی و دینامیک بیرونی - انتشارات دانشگاه تهران - ۱۳۷۵.
۲. خیام، مقصود - ژئومورفولوژی اقلیمی - انتشارات دانشگاه تبریز - ۱۳۷۳.
۳. جداری صیوسی، جمشید - ژئومورفولوژی ایران - انتشارات پیام نور - ۱۳۷۶.

* آب و هواشناسی

۱. علیجانی، بهلول - آب و هواشناسی - انتشارات پیام نور - ۱۳۷۶.
۲. علیجانی، بهلول - آب و هوای ایران - انتشارات پیام نور - ۱۳۷۵.
۳. فشارکی، پریدخت - اصول و مبانی اقلیم‌شناسی - انتشارات سمت - ۱۳۷۴.

* منابع آب و خاک (مبانی و ایران)

۱. کردوانی، پرویز - اصول و مبانی خاکشناسی - انتشارات دانشگاه تهران - ۱۳۷۱.
۲. کردوانی، پرویز - منابع و مسائل آب در ایران - انتشارات دانشگاه تهران - ۱۳۷۲.
۳. دانش، موحد - هیدرولوژی آبهای سطحی - انتشارات دانشگاه تبریز - ۱۳۷۳.

* جغرافیای سیاسی

۱. میرحیدر، دره - جغرافیای سیاسی - انتشارات دانشگاه تهران - ۱۳۷۳.